

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПЛЕЙБЕК

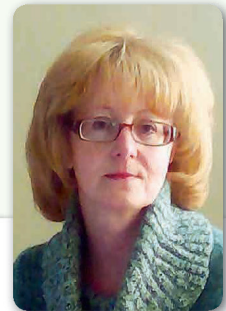
**Ефективний засіб
ситуаційного навчання педагогів**

Наша місія – забезпечити кожному
можливість бути почутим.

Джонатан Фокс,
засновник плейбек-театру

Інна КОНДРАТЕЦЬ,
методист,

ІМЦ управління освіти і науки,
м. Новоград-Волинський,
Житомирська обл.

Традиційні форми методичної роботи не завжди дають бажаний результат. Адже сучасні педагоги прагнуть не лише до вдосконалення фахових знань та вмінь, а й до особистісного зростання, до створення згуртованого колективу, в якому панують довіра, творчість і підтримка. Досягти цього допомагає плейбек-театр — нова ефективна форма ситуаційного навчання і взаємодії. Ознайомтеся з його особливостями та спробуйте разом з колегами!

ТЕАТР ГЛЯДАЦЬКИХ ІСТОРІЙ

Плейбек-театр виник у 1975 р., коли Джонатан Фокс здійснив спробу змінити канонічні форми театральної діяльності. Назва "PLAYBACK" походить від фрази, що стала девізом першої плейбек-трупі: "We play the story back to you" ("Ми граємо історію, повертаючи її тобі"). Головне місце тут відведено людським емоціям, тому цей напрям ще називають *театром психологічних імпровізацій*.

На відміну від традиційного театру, у плейбеку немає літературних сценаріїв. Усе дійство відбувається спонтанно і без підготовки. Глядачі розповідають свої життєві історії, а актори відразу їх грають, імпровізуючи, завдяки чому виникає унікальна психологічна взаємодія між акторами і залом. Кожна розповідь відтворюється, набуваючи мистецької форми й логічної завершеності. Таким чином глядач може ніби збоку побачити відображення власних почуттів, емоцій, стосунків з іншими людьми, свої фантазії та спогади.

Плейбек-театр — це простір, у якому кожен має шанс бути почутим, у якому багато трепетного співпереживання й співтворчості. Тут особистісна історія незнайомої людини оживає так, що всі учасники дійства стають єдиним цілим.

Педагогічний плейбек-театр — форма ситуаційного навчання, за якої кожний присутній може розповісти свою історію з професійного життя і побачити, як учасники відобразять її в імпровізованому творчому перформансі (виставі).

Нині плейбек-театри представлені більш ніж у 50 країнах світу. В Україні діють два київських ("Deja vu plus" та "Відображення") і дніпропетровський ("Сусіди").

ПЛЕЙБЕК-ТЕАТР У ПЕДАГОГІЦІ

На нашу думку, така форма колективної взаємодії дуже близька професії вихователя, передусім тому, що будується на грі й емоційних переживаннях, допомагає розібратися у складних та конфліктних ситуаціях. Вона може бути набагато кориснішою, ніж інші методичні заходи, бо кожен зустрів учасники глибоко проживають, а отже, надовше запам'ятовують.

У методичній роботі плейбек-театр можна втілювати в різних форматах.

Формати проведення

- ♦ **Окремий методичний захід** (проводиться для поліпшення психологічної атмосфери освітнього процесу, підвищення професійного рівня педагогів тощо).

- ♦ *Інтерактивна частина* педради (для розв'язання певної пріоритетної проблеми).
- ♦ *Плейбек-мініатюри* на семінарах, фестивалях діяльній педагогіки, педагогічних бенефісах, методичних турнірах (для представлення досвіду).
- ♦ *Святковий капусник* (скажімо, до Дня дошкілля або під час новорічно-різдвяних зустрічей тощо).

Плейбек-дійства можуть розгортатися у різні способи. Кілька з них розглянемо нижче.

Плейбек-форми

○ **“Рідка скульптура”**. Оповідач дає із зали коротку, емоційно насичену відповідь на запитання кондактора (ведучого). Актори виступають по черзі, показуючи лише почуття оповідача, і зупиняються, утворюючи своєрідну скульптуру.

○ **“Трансформація”**. Використовується у випадку, коли в описі своїх переживань оповідачем на зміну одному почуттю приходять інші. Спочатку актори зображують у формі рідкої скульптури одне почуття, потім завмирають на кілька секунд, після чого демонструють інше.

○ **“Фото”**. Кондактор переказує історію глядачу у п'яти коротких реченнях. Після кожного з них актори швидко застигають в образах, які передають суть сказаного. Вони не розмовляють і використовують мінімум рухів.

○ **“Хор, що говорить”**. Двоє акторів сидять на стільцях близько один до одного, а інші стоять позаду них. Кондактор запитує кількох глядачів

**Іноді кожному треба
Збоку поглянути на себе.**

(Це та наступні фото надані автором)

про їхній настрій та почуття. Актори одночасно передають усі ці почуття, тільки засобами міміки та голосу, без музичного акомпанементу.

○ **“П'ять елементів”**. П'ять акторів шикуються на сцені в ряд. Кожен з них грає всі історії, які пропонують глядачі, повністю, використовуючи лише один виражальний засіб: рух (танок), пісню (голос), дії з реквізитом, музику, міміку чи мовлення.

○ **“Картина”**. Актори під музику виходять і займають місця на сцені. Вони грають історію, залишаючись кожен на своєму місці (без переміщень). Використовуються міміка, пантоміма, слова й звуки. Наприкінці гри всі одночасно завмирають. Музика супроводжує весь процес гри.

**Плейбек таланти в нас відкрив
І згуртував наш колектив**

робота з колективом

психологічний клімат

саморозвиток

Пам'ятка

Правила плейбек-театру

- ✓ Індивідуальність заперечувати не можна. Приймаються будь-які історії — і сумні, й веселі.
- ✓ Плейбек не ставить за мету пошук рішень. Історії стають засобом діалогу, який не дає конкретних відповідей.
- ✓ Не треба нічого обговорювати й пояснювати. Важливі тільки враження та емоції.
- ✓ Актор і глядач — рівноправні учасники вистави.
- ✓ Плейбек-театр через творче програвання ситуацій виявляє нові ресурси і взаємозв'язки.
- ✓ Будь-яка історія, що звучить у плейбек-театрі, стає важливою та значущою. Навіть якщо у ній не йдеться про веселі, яскраві або драматичні події.

Головне завдання акторів — не так відтворити канву подій, зміну дійових осіб та настроїв (хто куди пішов, що сказав або зробив), як передати те, про що людина не сказала, що залишилося між рядків. Часто в розповіді (про реальну подію, мрію або сон) більше глибини, ніж уявляє сам оповідач.

АЛГОРИТМ ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЛЕЙБЕКУ

1. Підготовчий етап

- ♦ Ознайомлення з основними аспектами теми, що опрацьовується.
- ♦ Добір гравців, створення плейбек-груп.
- ♦ Вправлення в розігруванні ситуацій (набуття досвіду).
- ♦ Підготовка костюмованих атрибутів для гри.

2. Проведення заходу

- ♦ Презентація теми кондакторами (ведучими) груп.
- ♦ Представлення команд, кожного учасника плейбек-групи (важливі вимоги — оригінальність, нешаблонність та лаконічність, наприклад: пісня, акровірш, римована з іменем характеристика тощо).
- ♦ Бліц-інтерв'ю з членами груп (щоб ближче познайомити глядачів з тими, хто розіграватиме ситуації; створити єдиний психолого-енергетичний ігровий простір).

3. Розігрування ситуацій

- ♦ Озвучити ситуацію може глядач або, за низького рівня активності, кондактор, витягнувши з лототрону "листівку" від педагога.

4. Підбиття підсумків

- ♦ Рефлексивне коло.
- ♦ Обмін інформаційними пам'ятками.
- ♦ Спільна пісня.
- ♦ Спільне фото на згадку.

Педагогічні історії для плейбек-перфомансу "Кроки мого професійного зростання"

* * *

Одного разу, як це часто буває, мої вихованці Влад і Сашко не змогли поділити машинку. Наслідком суперечки стала добряче подряпана Сашкова щока. Я обробила ранки і з хвилюванням чекала приходу батьків.

Як я й передбачала, ніхто з того не радів. Тато Сашка був сердитий і на Владика, і на мене. Я пояснювала ситуацію, вибачалася, виправдовувала малого Владика. Зрештою тато запитав:

— А що про це говорить педагогіка?

— ...

Відтоді я постійно і з інтересом читаю поради педагогів, психологів. А на батьківських зборах завжди використовую педагогічні ситуації, разом з татами і мамами шукаю різні варіанти їх розв'язання.

* * *

За розпорядженням міської ради та управління освіти керівники дошкільних закладів мали ознайомити педагогів з наказом про посилення трудової й виконавчої дисципліни. На нараді-п'ятихвилинці зачитую розпорядження, пояснюю і розтлумачую окремі положення, пропоную працівникам проаналізувати власні вчинки, які не завжди співвідносяться з вимогами трудової дисципліни (прихід на роботу, користування мобільними телефонами, організація ранкової гімнастики і спостережень на вулиці тощо).

І тут лунає голос одного з вихователів: "Це не дитячий садок... Це — колонія суворого режиму...". У мене перед очима пролетіли картини мого свідомого професійного життя. Доти здавалося: докладаю всіх зусиль, щоб створити в садку оазу доброти й толерантності для кожного зі своїх колег...

Ну що ж, маю робити висновок...

ПІДГОТОВКА ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПЛЕЙБЕКУ

Як показує досвід, повідомляти педагога про його активну участь у тому чи іншому заході треба заздалегідь. Так, про плани на наступний навчальний рік найкраще поінформувати в травні чи серпні. Людина має звикнути до думки про “незворотне”, внутрішньо налаштуватися. Коли ж емоції спротиву, гніву (“Чому я?”) та роздратування (“Кому це потрібно?”) вже уляжуться, можна обговорити умови та особливості проведення тієї чи іншої форми роботи. (Переконані, якби керівники методичної служби враховували цю пораду, зайвих розмов було б набагато менше).

Процес підготовки до педагогічних рольових ігор на міському рівні також має розпочинатися наприкінці поточного року з визначення команд дошкільних закладів (як показує практика, більше двох команд на одну гру брати не варто — надто великий обсяг інформації для глядачів та обмаль часу для якісного її сприйняття).

Щоб учасники ввійшли в тему, для них готуються **педагогічні шпаргалки** з розписаним поетапним алгоритмом підготовки та організації гри.

Потім надається певний час для **самостійного опрацювання теми** й визначення проблемних питань.

Наступний крок — проведення **робочої наради** за участі керівників і членів груп. Педагоги знайомляться, обговорюють деталі та особливості виступів, з'ясовують певні нюанси, обмінюються думками й міркуваннями, знаходять оптимальні шляхи розв'язання спірних питань.

Важливо: учасники команд (груп) мають підготувати для колег-глядачів **методичні пам'ятки** (нотатки, поради) зі стислим викладом основних положень теми, що опрацьовується, переліком практичних вправ та рекомендованих джерел.

Також варто подбати про **матеріально-технічне забезпечення вистави**, як-от:

- ♦ **середовище** — жодних декорацій, тільки різнобарвні хустки або відрізи тканини; зрідка можливі деякі атрибути (бутафорія — не найголовніше у філософії плейбек-театру);
- ♦ **форма гравців** — однотонний одяг, зазвичай чорний;
- ♦ **музика** — музичний супровід може відповідати настрою розповіді або, навпаки, контрастувати з ним для посилення ефекту (наприклад: драматизм історії й легкий характер музичного твору); спільна фінальна пісня (приміром, “Гімн дошкільників”).

ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЛЕЙБЕКУ

Поділимося власним досвідом здійснення плейбек-навчання.

Перше диво відбувається ще на етапі підготовки членів груп, коли під час репетиції необхідно максимально розкритися, поділитися власною історією, довіритися групі.

Тільки такими — з відкритими душами, любов'ю до себе та інших — можуть прийти актори на зустріч із глядачами плейбек-театру.

У ході обговорення ми дійшли висновку, що учасники не заходять до зали під урочистий

До методичної скарбнички

ВІДШУКАЙ У СОБІ ТЕАТРАЛЬНИЙ ТАЛАНТ

Бліц-інтерв'ю для учасників плейбек-театру

- ♦ Чи вважаєте ви себе талановитою людиною? Чому?
- ♦ Хто пам'ятає свій перший виступ на публіці? Як це було? Які емоції переважали?
- ♦ Чи отримували ви насолоду від публічних виступів у дитинстві? Від чого саме?
- ♦ Пригадайте роль, яку ви зіграли в дитинстві й запам'ятали на все життя.
- ♦ Який вірш (пісню, танець) ви пам'ятаєте ще з дитинства?
- ♦ Кого з вас називали в дитинстві артисткою?
- ♦ А кого в дитинстві називали мавпочкою за здатність копіювати поведінку і манери інших?
- ♦ Чи пам'ятає хтось якусь образу на вихователів, пов'язану з розподілом ролей на святковому ранку?
- ♦ А хто мріяв стати артисткою? Що вас найбільше приваблює в цій професії?
- ♦ Хто був вашим улюбленим співаком (актором, танцюристом)? На кого б ви хотіли бути схожою?
- ♦ Хто вважає, що його артистичні ресурси не були повністю реалізовані в дитинстві?
- ♦ А чия “акторська кар'єра” продовжилася після школи? Де? Коли?
- ♦ Хто може пригадати найприємніший (найнеприємніший) публічний виступ зі свого дитинства?
- ♦ Як часто в дитинстві батьки водили вас на театральні вистави (концерти)?
- ♦ Як ви гадаєте, що для артиста важливіше — зовнішня атрибутика чи здатність передати внутрішній психологічний стан?
- ♦ Чи притаманна вам емпатія?

марш, а перебуватимуть там ще задовго до приходу гостей, ніби насичуючи простір своїм світлом, теплом, доброзичливістю і бажанням допомогти кожному розкритися.

Відмовилися навіть від традиційних стільців — дуже важливо було відчувати дух свободи, невимушеності в рухах та діях. У пригоді стало й обладнання для психологічних куточків — м'які пуфи та маленькі стільчики.

“Поки не спробуєш — не зрозумієш”, — кажуть мудрі люди, і це справді так. Ще одним одкровенням для плейбек-акторів стало порівняння ситуацій, коли ведучий зачитував чужу “педагогічну байку”, і тих, коли глядач сам розповідав історію, що стала для нього певним уроком. Зазначимо: педагогічний плейбек передбачав конкретну тематику ситуацій — “Кроки мого професійного зростання”. Висновок усіх учасників був однотайним: авторські історії з першоджерела набагато емоційніше сприймаються і легше відтворюються.

Думками й враженнями плейбек-актори ділилися вже після відіграних перформансів у *рефлексивному колі*: переважали почуття піднесення, задоволення, драйву.

Глядачі, крім перегляду плейбек-вистав, мали змогу також опанувати ігрові навички. Поки актори обговорювали ситуації та способи їх відтворення, з рештою учасників проводилася *інтерактивна*

**Нумо спільно працювати і зростати,
Бо ж разом ми здатні на багато**

гра “Зрозумій мене”: треба було за допомогою слів і невербально пояснити певні слова з карток.

Рефлексії присутніх щодо участі в новому за форматом заході були емоційно насиченими і багатограними. Плейбек-театр як спосіб відображення внутрішнього світу кожного та створення єдності почуттів, думок і міркувань усіх учасників дійства, за однотайним визначенням, є ефективним методом самопізнання, діалогу, спілкування і має посісти законне місце у низці методичних форм роботи дошкільного закладу.

Відомий гуманіст Жан Ванье писав: “Нас створено для того, щоб ми, кожен по-своєму, жили іншими”. На нашу думку, плейбек-театр певною мірою сприяє цьому, знімаючи емоційне перенапруження, розкриваючи внутрішні та ситуаційні ресурси, налагоджує довірчі взаємини, і найголовніше — у наш час розрізненості та психологічного відмежування допомагає людям зблизитися. ■

До методичної скарбнички

РЕП ПРО ПЛЕЙБЕК

I куплет

Зібрались сьогодні ми недаремно:
Плейбек-театр — нова, цікава тема.
Та ні, плейбек — не тема, це — імпровізація,
Яку підкаже відповідна ситуація.
Дуже вже цікаво нам про все це дізнатися,
Побачити, відчути, зіграти... і поспілкуватися.
Історію чи байку ми зможемо обіграти,
Знайти зумієм вихід, проблему подолати.

Приспів:

З нами разом грайте
У плейбек-театрі,
Шансу не втрачайте,
Бо ви того варті!

II куплет

Плейбек-театр. А що це означає?
Не кожний педагог відповідь знає.
Це — творче, креативне відтворення буття,
Це делікатний дотик до таємниць життя.
А ще плейбек-театр — це театр тіні,
Тут усі актори щирі й емоційні.
Ми, сучасні педагоги, маємо зростати,
“Акме” особисте вище піднімати.

Катерина Назарова, музичний керівник,
ДНЗ № 16, м. Новоград-Волинський, Житомирська обл.